

MOTS CALAFINS EN EL DCVB

CARLES RIERA

Preparant un treball sobre el parlar de l'Alta Segarra,¹ hem recopilat (i estudiat) els mots que el magne *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), d'Antoni M. Alcover i Francesc de Borja Moll, localitza a la vila de Calaf. Ja sabem que poquíssimes vegades una paraula és exclusiva d'una localitat concreta, ans bona part dels mots —ni que siguin locals o regionals— solen ser compartits per altres parlants de la mateixa comarca o àrea geogràfica, mentre que la majoria —els més generals— són compartits per tothom qui parla una mateixa llengua.²

Diferents informants escampats arreu del territori col·laboraren amb l'Obra del Diccionari enviant cèdules o fitxes de paraules recollides en el parlar local quan s'anava aplegant la informació per a compondre aquesta gran obra lexicogràfica (l'any 1900, Alcover va escriure una *Lletra de convid a tots els amics de la llengua catalana*, amb la qual invitava tothom a col·laborar en la recollida de vocabulari).

Coneixem el nom d'un col·laborador o corresponsal de Calaf en l'Obra del Diccionari: el

senyor Candi Closa.³ O sigui el calafí Candi Closa i Bosser (1875-1965), «nascut a cal Cabaler, al carrer Sant Jaume número 34. Tenedor de llibres, advocat, secretari municipal com el seu pare, conferenciant municipalista, comentarista de llibres, interlocutor lingüístic de Mn. Alcover, subscriptor i cronista de *La Vanguardia* fins que l'abandonà per passar-se a *La Veu de Catalunya* i ànima de la Lliga Autonomista de Calaf i dels jocs florals de 1903, de clara intenció d'impuls a la llengua i reclamació de l'autonomia de Catalunya».⁴

A més, d'acord amb el «Mapa dels dominis de la llengua catalana» inserit en la Introducció del primer volum del DCVB, a la població de Calaf li correspon el signe O, el qual significa «Població on féu enquesta Mossèn Antoni Ma. Alcover tot sol».⁵

La informació lèxica que el DCVB localitza a Calaf es pot dividir en els següents apartats:

1. Toponímia
2. Fonètica
3. Vocabulari general
4. Llinatges (cognoms)

1. Obra encara *in fieri*: «El parlar de l'Alta Segarra», per Jaume Puig, Carles Riera i Roser Solanas. Quan ens referim «als nostres informants» volem dir els informants d'aquest treball en curs.

2. El primer volum del DCVB és dels anys 1926-1930, però l'any 1988 aparegué notablement ampliat, millorat i revisat a cura de Francesc de B. Moll, fidel i savi col·laborador de Mn. Alcover —l'«apòstol de la llengua catalana», com ha estat anomenat posteriorment. El darrer volum de la primera edició del DCVB duu com a data de publicació l'any 1962.

3. Cf. Maria Pilar PERERA, «La participació d'Igualada a l'Obra del Diccionari de Mn. Antoni M. Alcover», dins *Revista d'Igualada*, núm. 24, desembre del 2006, p. 67-75.

4. Cf. Ton MIRET, «Els primers catalanistes calafins», dins *Programa de la festa major de Calaf*, 1, 2, 3 i 4 de setembre del 2017, p. 38-39.

5. Cf., també, Maria Pilar PERERA, *Antoni M. Alcover, dialectòleg, gramàtic, polemista*, Fundació Germà Colón Domènech – Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 2005, p. 53, nota 17.

Tant pel que fa a l'onomàstica (toponímia i antroponímia) com pel que fa al vocabulari general, el DCVB sol aportar l'etimologia o origen de cada mot.

I. TOPONÍMIA

Destaquem, en primer lloc, que el DCVB entra la veu *Calaf* amb la següent explicació: «topon. Vila de 1520 habitants, capital de l'Alta Segarra, situada a 22 quilòmetres al NO. d'Igualada. ETIM.: probablement de l'àrab *Xalaf*, nom propi d'home».

Notem les denominacions *Alta Segarra*,⁶ *comarca de Calaf* (s.v. *revell*, cf. Pla de Revell; s.v. *quadrell*, cf. Quadrells), *Calonge de Calaf* (s.v. *Aleny* i s.v. *Dusfort*; actualment, *Calonge de Segarra*). Criden l'atenció alguns topònims poc coneguts, com *Agustí* i *Flandús* (noms d'hostals difícils d'identificar: el primer potser correspon a la casa de l'Agustina, mentre que el segon no sabem pas a quin hostal es refereix)⁷, *Pla de Revell*, etc. Vegeu el quadre de la pàgina següent.

Cal dir que Coromines, en l'*Onomasticon* (s.v. *Aleny*), descarta el supòsit d'un nom propi (*Alennius*) per a l'origen de *Aleny*, fent derivar el topònim del llatí *ILIGNUS* 'pertanyent a l'alzina' (la E- antiga dissimilada) i grafia *Sant Pesselaç* (s.v. *Aleny* i s.v. *Salarsa*) d'acord amb el terme original *Sant-Pere-s'arç*.

Els topònims *el Colletó* i *Comaposada* figuren en la *Gran Enciclopèdia Catalana* (s.v. *Calonge de Segarra*).

6. El mateix DCVB entra en contradicció quant a la capital de l'Alta Segarra, car s.v. [*sub voce* 'a l'entrada'] Segarra diu: «es divideix en Alta Segarra (capital Cervera) i Baixa Segarra (capital Igualada)».

7. Hem comprovat el nom a la font d'on el treu el DCVB, o sigui la *Guia Catalana* (ó *Cataluña en la mano*)..., Barcelona 1873, i efectivament diu «Flandús» («meson, a 1 hora de Calaf»).

II. FONÈTICA

Un altre aspecte del diccionari amb referències calafines té a veure amb la pronúncia d'alguns mots, a vegades corroborant pronúncies ben esteses en el domini lingüístic (per exemple, s.v. *aigua*), i altres vegades fent notar particularitats d'una àrea més restringida (s.v. *antre -a*).⁸ (Donem la informació substancial de cada mot literalment segons el DCVB i, entre claudàtors, fem, si s'escau, els nostres comentaris.)

aigua Fon.: ájyə [a Calaf i en moltíssimes altres poblacions, com ja fa constar el DCVB, que localitza la pronúncia en trenta-nou poblacions del domini lingüístic].

alendar v. *intr.* 'alenar, respirar, bufar suauement' FON.: ələndá (Calaf, Montblanc) [pronúncia, en efecte, existent encara a l'Alta Segarra, si bé en regressió a favor de /əlnə́/].

antera f. 1. Tros de terra que queda sense llaurar, en arribar a la partió, perquè el parell hi gira, i que després llauren de través (Ll., Fraga, Tremp, Pradell, Calaf, Tàrrega, Blancafort, Rojals, Sta. Col. de Q., Gandesa, Calasseit, Morella); cast. *cabecera*. —V. ANDANA (I, 7) FON.: əntərə (Calaf) [mot viu a la comarca].

antre -a *pron. i adj.*, var. per *altre* FON.: ántre (Manresa, Granollers, Calaf, Sitges).

antro -a *pron.*, var. de *altre*. FON.: ántro (Calaf) [també /átruátrə/, per *altre altra*, del ll. ALTERU].

coralet m. 2. a) Fruit de la planta *Capsicum annuum*; pebre vermell molt petit i de gran coentor (Blanes, St. Llorenç de M., Vall d'Àneu, Bonansa, Fraga, Tamarit, Pla d'Urgell, Calaf, Reus, Gandesa, Oropesa, Cast., Val.); cast. *guindilla*. Fon: kərulét

8. S'escau a vegades que un determinat mot dels d'aquest estudi tant convé a l'apartat de FONÈTICA com al de VOCABULARI GENERAL; llavors el col·loquem en un dels dos apartats sense repetir-lo. Si bé altres mots dels recollits en l'apartat III de Vocabulari general podrien anar també en aquest apartat II de Fonètica, ens limitem a aquells per als quals el diccionari dona la pronúncia amb l'abreviatura FONT.

TOPÒNIMS	EXPLICACIÓ, ETIMOLOGIA (SEGONS EL DCVB)
Agustí	Nom d'un hostal situat a dues hores de Calaf (Guia Cat. 4).
Aleny	Llogaret de Calonge de Calaf. Alenius, Alennius, nom de persona (Thes. Ling. Lat. I, 1689).
Calonge	Poble situat a 5 quilòmetres de l'estació de Calaf. Del llatí colonicu 'propi de la colònia'. En els documents medievals escrits en llatí, el nom de <i>Calonge</i> apareix escrit <i>Colonicu</i> (cf. Botet Geogr. Gir. 603).
Cellers	És el nom d'un antic cenobi existent a dues hores de Calaf.
El Colletó	Nom d'una partida de terra del terme de Calaf.
Comaposada	Partida de terra del terme de Mirambell (municipi de Calonge de Calaf). Aglutinació de <i>coma posada</i> .
Dusfort	Poblet agregat al municipi de Calonge de Calaf (Barc.).
Flandús	Hostal situat prop de Calaf (Guia Cat 47).
Sant Martí de Sesgueioles	Poble de la comarca de l'Anoia (Calaf).
Noia o Anoia	Riu que neix a les muntanyes del sud de Calaf, passa per Igualada i desaigua al Llobregat prop de la vila de Martorell.
Passalàs	<i>Sant Passalàs</i> : nom d'un llogaret del terme de Calaf.
Sant Pere de Boixadors (s.v. <i>Pere</i>)	Poble situat a dues hores de Calaf (Guia Cat. 110).
Els Prats de Rei (s.v. <i>Prat</i>)	Poble de 800 habitants situada [sic] en la Baixa Segarra, molt prop de Calaf.
La Puda de Calaf (s.v. <i>puda</i> f.)	Nom de diferents fonts d'aigües sulfuroses. Del llatí <i>PUTIDA</i> 'pudenta', per la mala olor que fan les aigües sulfuroses.
Puig-gener (escrit també <i>Puigjaner</i> , <i>Puigané</i> , <i>Puiginer</i>)	Partida de terra situada a una hora i mitja de Calaf (Guia Cat. 88). Del llatí vg. <i>podiu Genuarii</i> 'muntanya de Gener' (nom personal).
Pla de Revell (s.v. <i>revell</i>)	Llogaret de la comarca de Calaf.
Quadrells (s.v. <i>quadrell</i> m.)	Nom d'un llogaret del municipi de la Molsosa (comarca de Calaf). Del llatí <i>QUADRELLU</i> 'quadret'.
Rovirals (s.v. <i>roviral</i> m.)	Noms d'algunes masies (en els termes de Calaf, Carme, etc.). Gran extensió de rovira.
El Soler	Nom de nombroses masies i partides rurals de tot Catalunya.

(Calaf, St, Llorenç de M.) [la pronúncia /kərulét/ és la que encara avui se sent a l'Alta Segarra].

crualda *f.* Bolet comestible, de color vermellós per damunt i blanc per davall (Calaf, Morella). Es crien per pinars i alzinars. Les crualdes de les solanes són més bones; les de les obagues són amargoses o coentes. N'hi ha una classe una mica blavissoses, no tan estimades (Calaf). V. CRUELDA: Bolet de les espècies *Russula emetica* i *Russula alutacea* (cf. Butll. Inst. Cat. Hist. Nat., gener 1925), DCVB. FON.: kruáɫɥə (Calaf). ETIM: var. de *cualbra* [efectivament, /kruáɫɥə/ és la pronúncia més corrent a la comarca].

darrer -era *adj.* FON.: rəðé (Calaf).

nosaltres *pron. pers.* FON.: náltres (Ordino, Esterri d'À., Sort, Bonansa, Pont de S., Boí, Tremp, Pobla de S., Àger, Ponts, Balaguer, Calaf, Cervera, Ll., Gandesa, Calasseit) [segons el Quadern XVII (1902) de Mn. Alcover, a Calaf és «*valtres, naltres*» (cit. per PEREA, *Antoni m. Alcover...*, op. cit., p. 168, nota 78); els vells, segons recollim en el nostre estudi, deien /natrus/ o /naltrus/ (<[NOS ALTEROS, nosaltres]) i també /natrəs/].

III. VOCABULARI GENERAL

Els mots del vocabulari general que figuren en el DCVB amb referència Calaf els podem distribuir en aquests apartats: a) definicions (quan el mot en qüestió és aportat per mor del seu significat), b) locucions i refranys (el mot figura en una d'aquestes formes particulars del llenguatge), i cultura popular (partint del mot s'explica alguna creença popular), i c) altres.

a) Definicions

all porrenc (s.v. **porrenc -a** *adj.*): all porro (Calaf, ap. ALC, carta 75) [denominació coneguda a la zona, és l'all silvestre, com també la denominació *alla*, femení de *all*; cf. DCVB, s.v. *alla*].

arc m.7. *Arc de Sant Martí*, o *arc iris* (literari), o *arc de Sant Joan* (Durro), o *arc d'Igua-*

lada (Calaf): arc lluminós de les colors del prisma, produït per la refracció i reflexió dels raigs del sol en les gotes de pluja; cast. *arco iris* [ens informen que antigament és deia «ha sortit l'arc», sense especificar].

bercoquer Albercoquer (Blanes, Vic, Calaf, St. Vic. dels H., Pego) [la pronúncia tradicional a la zona és /ɔbrəkuké/, de /ɔbrəkək/, per confusió amb el verb *obrir*⁹ i, a Rubió, /mərçək/ o /mərçot/ per *albercoc* <[l'àr. *al-birquq*, també *barquq*]].

bo VI Bo i (escrit també **boi**) *adv.* Seguit sempre d'un mot o frase que li serveix de complement / **2.** Quasi (Manresa, Cardona, Calaf, Penedès, Segarra, Camp de Tarr.); cast. *casi*. «Aquest home és boi mort.» «El pou boi era ple.» «Jo sóc boi tan gran com tu.» «N'hi queden boi la meitat.» «Boi t'he agafat» [fenomen conegut si bé en regressió a la comarca. Uns informants ens deien: «—És ple? —Boi, boi» = *gairebé ple*].

bolet m Bolet de bou: nom de moltes espècies, com el *Boletus edulis* (Ribagorça, Ripoll, Maestrat), *Boletus castaneus*, *Boletus aereus*, *Boletus bulbosus* (Vallès, Calaf) [denominació no coneguda actualment a la zona; sí, en canvi, sense tenir res a veure amb l'espècie, *llengua de bou* (pron. /lénɥə/) i *llengua d'ovella*].

calafi -ina *m. i f.* Nadiu o propi de Calaf.

Calamanda Nom propi de dona; cast. Calamanda. Santa Calamanda, verge i màrtir dels primers segles de l'Església, era nadiua de Calaf, segons la tradició. La seva festa és el dia 5 de febrer.

casal m. 5. Cadascun dels departaments d'un graner, separats per posts o embans [sic], per a separar diferents classes d'oliva, de blat, etc. (Collbató, Guissona, Igualada, Calaf, Montblanc, Camp de Tarr.); cast. *troje*. *Passava la rasadora a les mesures i omplia o buidava els casals i la sitja*, Oller Esc. pobr. 10. [Però aquí el DCVB es contradia, perquè també té l'entrada **cassal**, amb dues esses («m. Cadascun dels compartiments quadrangulars,

9. Un informant de Sant Pere Sallavinera ens deia: «S'obren només de pelà'ls (= pelar-los).»

separats per parets baixes d'obra, que en els molins d'oli i en les cases de pagès serveixen per a tenir dipositades i triades les diferents espècies d'oliva o de cereals (Urgell, Penedès, Camp de T.); cast. *troje*», DCVB). És la pronúncia, amb essa sorda, que se sent a l'Alta Segarra, on cassal és sobretot el compartiment on es guarda el gra. La duplicitat *cassal/casal* ja ve de GRIERA, *Tresor...*, amb totes dues entrades amb localització, cada una, per a Igualada (entre altres localitats)¹⁰.]

col-i-flor f. 3. Dona mancada d'habilitat o d'energia; dona quasi inútil, curta de feina o d'enteniment; cast. *flojonaza*. «Aquesta noia és ben maca, però és una col-i-flor; no és bona per a res» (Calaf).

desempanxonar v. tr. Llevar l'empanxament o empatx (Calaf). «El panical, diuen que és molt bo per a fer desempanxonar els conills» [oposat a *estar empanxonat*].

desgruixar v. tr. Aprimar; llevar gruix a una cosa (Solsona, Bages, Calaf). [Cf. Griera, *Tresor*: «Extreure, rebaixar fusta de la biga perquè quedi en la forma deguda (Bages, Calaf)».]

encí m. Cadascun dels dos collars de lledoner, en forma de U, que atravessen [sic] els caps del jou, al qual van subjectes per una clavilleta, i serveixen per a subjectar el coll dels bous junyits per a llaurar (Olot, Alt Empordà, Rupit, Collsacabra, Plana de Vic). VAR. ORT.: *ansí* (Fabra Dicc. Gen.). VAR. FORM.: *vencí* (Calaf, Sant Hilari SC) [GDLC: **ansí** «del ll. *ũncĩnus* 'ganxo' amb influx de *ansa*, per la semblança de forma d'aquest objecte. 1a font: c. 1880»].

esllenegada f. Esllavissada (Calaf) [mot ben conegut].

espigall m. 2. Panolla de blat de moro (Calaf). ETIM.: Derivat de *espigar* [conegut].

fonollosa 1. f. Planta de marges, semblant al fonoll, amb troncs un xic vermellosos, flors blanques d'olor poc agradable (Calaf) [ningú no ens sap donar raó d'aquesta planta; segons el GDLC, *fonollosa* és igual a *fonollar*; el DCVB no indica la font, però la informació és extreta de Griera, *Tresor...*, amb alguna lleu modificació. Potser és error per *fonollassa* = *Conium maculatum*?]

gavarrot m. 1. Abegot, abella mascle (Calaf); cast. zángano [hi ha diversitat de parers: alguns informants reconeixen *gavarrot*, altres *bellot* / *bətłət*/, altres *vagarro*].

gelats 7. m. pl. [s.v. *gelat -ada*] Planta de troncs penjats plens de fulles en forma de cor, petites; floretes vermelles; coberta d'uns trossets com de gel (Calaf, Llofriu).

gréixols m. pl. Créixens (Calaf) [no; els informants coneixen *créixems*; en *Noms de plantes. Corpus de fitonímia catalana*, figura *gréixols* s.v. *creixen*. Griera, en *Tresor...*, grafiava *gréixuls* per a *Nasturtium officinale*, que és el creixen].

herbada f. Planta cariofília de l'espècie *Gypsophila struthium* (Cardona, Calaf); cast. *albada*, *jabonera de la Mancha*. ETIM.: probablement deformació del cast. *albada* per analogia amb *herba* [cap informant no ens dona raó d'aquesta denominació; segons el CFC, correspon a *albada*, denominació principal, que entra també *herbada*; en Griera, *Tresor...*, *herbada* significa «abundància d'herba en un prat»].

jornal [m.] Mesura agrària equivalent a l'extensió de terra que es llaura normalment amb un parell de mules; cast. *yugada*. [...] L'equivalència del jornal amb les mesures del sistema mètric decimal és molt vària: [...] 48,96 àrees (Besalú, Manresa, Calaf, Igualada, Vilafr. del P., Vilan. i G.).

lleterolga f. Lleterola, herba lletera (Calaf) [denominació pròpia de l'Alta Segarra; també se sent la pronúncia /*lətərályə*/; igualment en Griera, *Tresor...*, *lleterolga*].

llívia f. Civera; recipient semblant a una panera de vímens o de corda, amb dues barres

10. En la llista de «corresponsals» en el primer volum del *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*, d'Antoni Griera, figura, per a Calaf, el nom de Mn. Pius Forn (els Prats de Rei, 1881 – Calaf, 1966).

horizontals per a portar-la a braços, que serveix per a transportar fems, palla, etc. (Solsona, Urgell, Ll., Segarra, Calaf) [mot ben conegut].

mixoner *-era* *adj.* 1. (Animal) que té la vista i l'oïda molt fines, que de qualsevol cosa s'adona i alça les orelles en senyal d'alarma (Ll., Urgell, Calaf) [conegut per alguns dels nostres informants].

nuadella *f.* 1. Planta que es cria pels torrents i marges humits; té tiges primes, tronc mitjanament gruixut, sense fulles, amb molts nusos que es poden juntar i desjuntar [sic] (Calaf, ap. Grieria Tr.). S'anomena també *cua de rata* (Gaià, ap. Ibid.) [es tracta, sens dubte, d'una planta del gènere *Equisetum*; avui també és coneguda a la zona amb el nom de *cua de cavall*; potser es tracta de l'*Equisetum arvense* o *Equisetum palustre*; *nuadella* vindria de *nus*].

pany de roca (s.v. **pany** *m.*): Banc o superfície de roca a flor de terra (Calaf, ap. Grieria Tr.) [conegut].

poltre *m.* 5. Tió damunt el qual s'estella la llenya (Calaf) [cap informant no reconeix el mot].

refort *m.* Peça que es col·loca entre la roba i el folro d'un vestit per donar-li més consistència (Bagà, Viladrau, Manresa, Calaf, ap. Grieria Tr.). V. REFORÇ [conegut].

reguel *m.* La terra desplaçada, tova i molla (Calaf, segons Grieria Tr.) [mot ben conegut a la comarca; és la terra molla i glaçada quan comença a desglaiar-se; *el reguel*, amb *ε*; el DCVB té l'errata del mot *desplaçada* de la definició, que ha de ser *desglaiada*, com diu Grieria, *Tresor*].

rollonar *v.* Partir un tronc en diferents trossos (Calaf, ap. Grieria Tr.) [derivat de *roll* («tronc tallat o porció de tronc tallada d'un arbre en sentit diametral, i que té forma cilíndrica (or., occ.)», DCVB, mot conegut a la comarca].

semal *f.* 2. Cossi. 1 (Ross., Capcir, Vallespir, Cerdanya, Cardona, Solsona, Oliana, Ponts, Artesa de S., Agramunt, Calaf). FON.: sumàl.

suirera *f.* Alzina surera (Calaf) [vegeu *suiro* a continuació].

suro *m.* FON.: sújru (Bagà, Calaf) [abans es deia /súiru/: un *tap de suiro*; cf. DCVB s.v. *suiro* que remet a *suro*].

xiuró *m.* Pronúncia dialectal per *ciuró* (Olot, Bagà, Pobla de L., Calaf, Sta. Col. de Q., Alaior, Ferreries) [la pronúncia més corrent és /fíyró/ (per *cigró* <ll. CÍCERO, -ŌNIS, dimin. de CICER, -ĒRIS); el DCVB també entra *xigró* remetent a *cigró*; la pronúncia fíyró (s.v. *ciuró* o *cigró*) el DCVB la localitza en localitats properes, com Solsona, Cardona i Santa Coloma de Queralt].

b) Locucions i refranys, cultura popular

all *m.* CULT. POP. — I. Creences populars: —

a) Quan compren una olla nova de terrissa, solen fregar-li bé el cul amb alls, i diuen que així no s'esquerda i és més duradora (Calaf).

arç *m.* CULT. POP.: — A Calaf, beneeixen arços i els planten a les vinyes i camps de conreu, per defensar-los de les pedregades [per Sant Pere Màrtir, 29 d'abril, es duia l'arç blanc a missa a beneir-lo i s'anava a plantar al tros contra les pedregades].

argelaga o **argilaga** *f.* LOC.— «Això em dona tant de gust (o «me fas tanta gràcia») com si em passessis un argelaga per l'esquena»: ho diuen per expressar desgrat (Calaf). POP. — a) L'argelaga s'empra principalment com a combustible; amb una argelaga encesa socarren el porc mort, per pelar-lo (Trempe, Calaf) [a la zona es diu *argelaga*].

espinac *m.* REFR. «Qui fa espinacs pel juliol, en menja quan vol» (Calaf) [un espinac, uns espinacs; a Calaf hi ha *ca l'Espinac*].

Mercat de Calaf LOC. Nom que es dona a un lloc on hi ha molt de soroll o moviment de gent: *La sacristia aviat va ser un mercat de Calaf*, Genís Julita, 99.

c) Altres

garber *m.* 2. Segador (Conflent, Cerdanya, Alt Empordà, Andorra, Bonansa, Benavarre, Solsona, Bellpuig); cast. *segador*. Un home de Calaf ab forma de garber ab plech de falç a la corretja,

doc. a. 1462 (arx. mun. d'Igualada) [Surt citat el nom de *Calaf* en un document antic. Mot conegut a la comarca].

IV. LLINATGES (COGNOMS)

La informació més abundant aportada pel DCVB sobre Calaf fa referència a noms de llinatges, o sigui cognoms, existents a Calaf. N'hi ha consignats prop de noranta. Els anotem a continuació per ordre alfabètic, seguits de l'etimologia i/o una altra explicació entre parèntesis (segons el DCVB) i d'altres comentaris nostres, si s'escau, entre claudàtors.¹¹

Alsabert (variant del llinatge *Aldabert* [sic]), Altimir (del nom propi germànic **Altimir**, var. de **Aldemar**), Argelagó (llinatge existent a Calonge de Calaf. Derivat de *argelaga*), Auguet (variant d'*Huguet*);

Bacardit (variant de *Bacardi*, derivat del cognom fr. *Bacard?*), Ballaró, Barqués, Bascompte (grafia incorrecta de *vescomte*), Basomba, Bertran (del nom propi germànic **Berahthrahan**, que ja apareix amb la variant *Bertran* en molts d'antics documents germànics), Bilbeny, Boneu (del cognom fr. *Bonneau*), Borniol (probablement d'un cognom llatí ***Burniolus** derivat per *Burnius* o per *Burnus* que surt com a nom d'home en una inscripció llatina de l'Espanya Tarraconense), Busé (probablement és grafia incorrecta dialectal de *bossar*);

Caelles (variant de *Caselles*, per desaparició de la -s intervocàlica), Calafell (derivat diminutiu de Calaf),¹² Calvet (derivat dim. de *calb* (< llatí *calvus*) 'cap-pelat'), Camaposada, Canet, Capdevila (grafia aglutinada *cap de vila*, que en llenguatge medieval significava la part més alta d'una vila, per oposició a *sòl de vila* (llin. *Soldevila*), que era

la part més baixa), Casadevall (compost per *casa de vall* (o *d'avall*), Casaponsa (compost de *casa* i *Ponç*, nom propi (cf. formacions semblants en *Casajoana*, *Casamira*, etc.), Casarramona (compost per *casa Ramona* (cf. *Casajoana* i altres composts anàlegs), Casasayas (en el segle XIV trobam el llinatge *Casasage*, que sembla una variant de *Casasayas*, Castellví (del llatí CASTELLUVETULU 'castell vell'), Casulla (incerta, però sembla derivat diminutiu de *casa*), Casulleres (sembla derivat de *casulla*, dim. de *casa*), Comajuncosa (grafia aglutinada de *coma juncosa*), Concabella (forma aglutinada de *conca bella*), Conillera, Cortadella (derivat dim. de *cortada*);

Dalmases (probablement var. de *Dalmàs*), Daurí, Esquí;

Fabregat (derivat de *fàbrega*), Feu (del baix-llatí *feudu* < germ. *fehu*, mat. sign.), Forn Forns (del llatí *furnu*, mat. sign.), Forra, Freixes;

Garganté, Gassull o Gasull (incerta; probablement del mateix radical que el cognom *Garcia*, amb diferent sufix (cf. les formes *Gassó*, *Gassol*, *Gasset*, etc.); Gatnau (potser del nom propi germ. **Gundovald** (cf. Förstemann Altd. Nb. I, 710), però l'evolució fonètica seria molt anòmala), Gelis (potser variant de *Geli*, amb -s que sol afegir-se a molts de cognoms), Grapera (v. Graupera, compost dels noms propis *Grau* i *Pere*), Gubianes (v. Gobianes) [«Sembla del mateix origen que el francès Gobian, al qual Dauzat atribueix filiació bretona», *Els llinatges catalans*, p. 310], Guilella (probablement variant de *Aguilella*);

Junyent (del llatí IUNGENTE 'que uneix, ajuntador' (segurament en sentit geogràfic de 'confluència': Balari Oríg. 133, 134);

Laborda (grafia aglutinada de *la borda*);

Magre (del llatí **macru**, mat. sign.), Malet, Marvà (segons Godoy Ap. 126, el llinatge *Marvan* deu venir de l'àrab Marwan, nom propi d'home), Miserach (v. Masarach) [però no existeix l'entrada a tal remissió], Montconill (segons Balari Oríg. 93, d'un llatí **monte conilio** 'muntanya cònica'; però no és fora de lloc suposar com a origen de

11. Un asterisc entre claudàtors [*] assenyala que el DCVB localitza el llinatge a Calonge de Calaf.

12. Llinatge i topònim.

Montconill un llatí **monte cuniculi** 'muntanya del conill'. És freqüent la grafia *Moncunill*, incompleta), Munts o Munt;

Obrador (del llatí *OPERATORE*, mat. sign.);

Palà, Palmada (derivat de *palma* [de la mà], Pallerols [escrit també *Pallarols*]; derivat dim. de *pallers* [pl. de *paller*] o del *pallar* que ha donat origen al topònim *Pallars*), Parets (pl. de *paret*), Pasqual (del llatí *PASCHALE*, mat. sign., amb contaminació de *PASCUA* 'pastures'), Peguera (del llatí *PICARIA*, derivat de *PICE* 'pega'), Parer (= *Perer*), Parés, Perés (= *Perers*) (del llatí **PIRARIU*, mat. sign.), Puigdel·lívol [*];

Rauric (Raurich) (del nom personal germ. **Raderich** o **Hrodric**), Riber (del llatí **ripariu**, derivat de *RIPA* 'riba');

Salernou, Santjust (Sanjust) (grafia aglutinada de *Sant Just*), Seguer o Sagner¹³ (*seguer*: forat de paret, de roca o d'arbre, ocupat per un eixam d'abelles que hi fan mel), Serrarinals [*], Servalls, Servitja o Servitge, Seuba [*] (grafia dialectal per *selva*), Solà (del llatí *SOLANU* 'de la part del sol'), Subirachs, Susanna (Susagna, Susana; del nom bíblic de dona *Susanna*);

Terrades (de terrat, per feminització amb vàlua augmentativa [pl. de *terrada*]), Tolrà (de *Tolsà* [contracció de *Tolosà*], per rotacisme; la forma *Toldrà* presenta una *d* epentètica que és normal en català, com es veu per formes com *gendre*, *divendres*, *toldre*, *valdre*, etc.), Torrades, Torreguitart (compost dels dos cognoms Torre i Guitart), Torrecassana [*] (compost de torre escassana V. ESCASSÀ: derivat de *escàs*);

Vesnans [*], Vilaprinjó [*], Viles, Voltes;

Xoriguera [xoriguer (ocell)], Xurriquera.

BIBLIOGRAFIA

ALCOVER, Antoni M. – Francesc de B. MOLL, *Diccionari català-valencià-balear*, Moll, Palma de Mallorca 1930-1962, 10 vols. (en sigla, DCVB).

CFC = *Corpus de fitonímia catalana*. V. VALLÈS.

COROMINES, Joan, *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*, Curial – "la Caixa, Barcelona 1989-1997, 8 vols.

DCVB = *Diccionari català-valencià-balear*. V. ALCOVER.

GDLC = *Gran diccionari de la llengua catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1988.

GRIERA, Antoni, *Tresor de la llengua, de les tradicions i de la cultura popular de Catalunya*, Ediciones Polígrafa, Barcelona 1935 (segona ed.: 1966), 14 vols.

MOLL, Francesc de B., *Els llinatges catalans* (Catalunya, País Valencià, Illes Balears), Editorial Moll, Mallorca 1982 (segona edició).

VALLÈS, Joan – M. Àngels BONET – Joan VENY – M. Antònia JULIÀ – Josep VIGO – Joan Carles VILALLONGA, *Noms de plantes. Corpus de fitonímia catalana*, Termcat. Centre de terminologia, Barcelona 2014.

13. DCVB, s.v. *seguer m.*, enregistra el topònim **Seguers**: «llogaret del terme de Prats de Rei».

CARLES RIERA I FONTS (Moià, 1959), lingüista i prevere, professor de la Universitat Ramon Llull. Autor de diverses obres sobre llenguatge científic català, com ara *Manual de català científic. Orientacions lingüístiques* (1992), *El lèxic científic català de la botànica* (2000), *Manual de redacció científica* (2005), entre altres. Recentment ha publicat dos poemaris: *Déu a prop* (2019) i *Història natural* (2019). Té en curs d'elaboració, juntament amb altres dos autors, el treball «El parlar de l'Alta Segarra».